

Részletek a Magyarországi Nemzeti Kisebbségek Uniójának programnyilatkozatából

A Magyarországi Nemzeti Kisebbségek Uniójának közgyűlése jóváhagyta a programot. Ez a dokumentum bevezetőben rövid, élesen bíráló visszatekintést nyújt 1867-ig visszamenően a magyarországi nemzetiségek helyzetéről, a rájuk vonatkozó országgyűlési törvényekről, jogi helyzetükről. Ezután így folytatja:

A Magyarországi Nemzeti Kisebbségek Uniója azonban nem szorítkozik arra, hogy sérelmi politikát folytasson. A kisebbségi igénycsomagot azokhoz az országos politikai mozgalmakhoz és törekvésekhez kapcsolja, amelyek Magyarország demokratikus átalakítását és a jogállam megteremtését tűzték ki célul. A már létrejött demokratikus struktúrák kialakulásával viszont még mindig nem nyert megoldást a nemzetiségi kérdés.

A politikai pártok és a kormány szinte teljes mértékben figyelmen kívül hagyják a nemzeti kisebbségek demokratikus követeléseit. A magyarországi nemzeti kisebbségek érdekvédelmi szervezeteit kirekesztették a politikai tárgyalásokból, a demokratikus választásokból.

A parlamenti képviselőkéről hozott országgyűlési határozat pedig kiszolgáltatta a kisebbségeket a politikai pártok érdekeinek. A kormány továbbra sem biztosít a nemzeti kisebbségek részére önrendelkezési joggal bíró, autonóm intézményrendszert. Ezzel szemben egy régi típusú intézményt hozott létre, amely a régi gyakorlatnak megfelelően a nemzeti kisebbségek nevében, fölött és helyett határoz és intézkedik, és a nemzetiségi kérdés kezelésében általában a régi elvek jutnak kifejezésre.

Az autonómia biztosítását, a diktatórikus rezsimek által okozott károk helyreállítására nyújtandó konkrét támogatást a magyar kormány eddig csupán a szomszédos államokban élő magyarság számára helyezte kilátásba, és megteremtette hozzá az anyagi fedezetet. Helyesnek és jogosnak tartjuk a határainkon túl élő magyar kisebbséggel való törődést. Egyetértünk azzal is, hogy Magyarország és a környező államok közötti kapcsolatok alakulása elválaszthatatlan a kollektív és egyéni nemzetiségi jogok érvényesülésétől. A szomorú történelmi tapasztalataink alapján magunk is úgy ítéljük meg, hogy az úgynevezett szocialista országok egyikében sem rendezték megnyugtatóan a kisebbségek helyzetét; és ez a jó kapcsolatok kialakulásának zavaró tényezője. A demokrácia útjára lépett egyetlen ország sem nevezheti magát európai jogállamnak addig, amíg előbb határain belül nem biztosítja a nemzeti kisebbségek egyéni és kollektív jogainak szabad gyakorlását, és addig nincs erkölcsi alapja fellépni más államokkal szemben nemzetiségi jellegű követelésekkel.

A program ezután szól arról, hogy a magyarországi nemzeti kisebbségek veszélyeztetett helyzete és a nemzetiségi döntés kezelési módjának változatlansága miatt széles körben felismerték a közös szerveződés szükségességét. 1990. február 21-én így gyűltek össze nemzeti kisebbségi szervezetek képviselői: Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetsége, Magyarországi Délszlávok Demokratikus Szövetsége, Szerb Demokratikus Szövetség, Szlovákok Szabad Szervezete, Magyarországi Szlovák Fiatalok Szervezete, MLADOST (Magyarországi Horvát, Szlovén és Szerb Fiatalok Független Szervezete), Magyarországi Románok Demokratikus Szövetsége, Magyarországi Szlovákok Demokratikus Szövetsége, Magyarországi Horvátok Szövetsége.

A programnyilatkozat az unió legfontosabb célkitűzéseit, alapelveit 11 pontban foglalja össze:

1. Az unió politikai, érdekképviselési és érdekvédelmi, autonóm szervezet, amely nem veti alá magát egyetlen politikai párt érdekeinek sem.
2. Az unió nyitott szervezet, tagjai közé fogad minden kisebbségi szervezetet, amely az Unió programjával és alapszabályával egyetért.

3. Az unió legfőbb célkitűzése a hazai kisebbségek politikai, gazdasági, szociális, oktatási, kulturális igényeinek és jogainak önrendelkezés útján történő érvényesítése.

Követeli az államhatalmi szervektől az unió tagszervezeteinek megkérdésését és beleegyezését minden, a hazai kisebbségeket érintő intézkedés, határozat és törvény meghozatal előtt, és tiltakozik mindenfajta kormányintézkedés ellen, amely a nemzeti kisebbségek önrendelkezési jogát korlátozza.

4. Az unió igényt tart alkotmányi, törvényi és intézményes garanciák megadására. Szükség van egy, a nemzeti kisebbségek igényét tükröző nemzetiségi törvény megalkotására, a nemzetiségek fennmaradását biztosító, legfelsőbb szintű, nemzetiségekből álló és hatósági jogkörrel felruházott államhatalmi szerv (nemzetiségi minisztérium, minisztertanácsi hivatal) létrehozatalára, amely révén a magyarországi kisebbségek végre önmaguk alakíthatják sorsukat. Kapjanak a nemzeti kisebbségek megfelelő állami (államtitkári szintű) képviselőket a kulcsfontosságú belügyi, oktatási és kulturális tárcákban.

5. Az unió elítéli a nacionalizmust, sovinizmust, diszkriminációt, revizionizmust, és fellép az asszimilációs törekvések nyílt és burkolt formái ellen.

6. Fenntartja azt a jogát, hogy a nemzetiségi kérdésekkel foglalkozó nemzetközi szervezetek munkájában az unió tagszervezeteit illetékeséggel képviselje.

7. A magyarországi kisebbségeknek szükségük van minden iskolafokozatra az óvodától az egyetemig. Az unió intézkedéseket tesz az anyanyelvi oktatás helyreállításához szükséges anyagi feltételek forrásokból történő megteremtésére.

8. Az unió elő kívánja mozdítani a nemzeti kisebbségek kulturális fejlődését. Elfogadhatatlan a hazai nemzetiségi sajtó bizonytalan helyzete, a rádió- és televíziós adások műsorideje és időpontja. Hiányzik – egyedül Magyarországon – egy nemzetiségi könyvkiadó. Az unió szervei javaslatokat és tematikus programokat dolgoztak ki, amelyeket a szakmailag illetékes állami intézményekhez és hatóságokhoz intézkedés végett felterjesztenek.

9. Az unió támogatja a nemzetiségi egyházakat és a szabad vallásgyakorlást.

10. Figyelemmel kíséri a nemzetiségeket érintő belföldi és külföldi eseményeket, reálisan értékeli azokat, és nyilvánosságra hozza álláspontját a nemzetiségi érdekeket veszélyeztető, az Egyetemes Emberi Jogok Nyilatkozatával, a helsinki záróokmánnyal, az alkotmánnyal és a hatályos törvényekkel ellentétes, hazánkban és másutt hozott rendelkezésekkel és intézkedésekkel kapcsolatban. A haza és a nemzetközi közvélemény hiteles tájékoztatása érdekében az unió magyar nyelvű sajtóorgánumot alapít.

11. Szövetségre szólítjuk fel a nemzetiségi jogok védelmében Európa valamennyi nemzeti kisebbségét. Okulva a történelmi tapasztalatokból, elengedhetetlenül szükségesnek tartjuk a nemzeti kisebbségek európai szervezetének létrehozását. Csak így biztosítható a kisebbségek határoktól és társadalmi rendszerektől független jogvédelme, önrendelkezési jogrendszerének törvényes biztosítása. (Egységes Európában – egységes kisebbségvédelem!)

(Cigány Újság –Romano Névipte 1990. június IV. évfolyam, KÖZÖS ÚT– DRUM KOMUN – GEMEINSAMER WEG – KETHANO DROM – SKUPNA POT – SPOLOČNA CESTA – ZAJEDNIČKI PUT, Különszám 2.)

Levélváltás a magyarországi kisebbségi törvénytervezetről

Magyarországi Nemzeti és Etnikai
Kisebbségek Kerekasztala
1065 Budapest, Nagymező u. 49./I.

Szabad György elnök úr
a Magyar Köztársaság Országgyűlése

Antall József miniszterelnök úr
a Magyar Köztársaság Kormánya
Wolfart János államtitkárhelyettes úr
Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal

Tisztelt Államtitkárhelyettes Úr!

A magyarországi kisebbségek alábbiakban felsorolt szervezetei 1991. január 30-án áttekintették a kisebbségi jogok szabályozásának, valamint a nemzeti és etnikai kisebbségekről szóló törvénytervezetek kidolgozásának eddigi folyamatát. A résztvevők egyetértettek abban, hogy nem látnak garanciát a jogszabály-előkészítés jelenlegi folyamatában arra, hogy a kisebbségek kulturális, nyelvi, érdekvédelmi és képviseleti igényei – a többségi nemzet érdekeivel összhangban – megfelelő kielégítést nyerjenek.

A jelzett problémák megoldásának elősegítésére a kisebbségi szervezetek megalakították a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségek Kerekasztalát. A Kerekasztal konzultatív, érdekegyeztető fórum, amely a kisebbségi szervezetek érdekeinek és véleményének megfelelően kívánja elősegíteni a sorsukat alapvetően érintő törvény megszületését. Szeretnénk megtörni azt a gyakorlatot, hogy rólunk – nélkülünk döntsenek.

Azok a törvénytervezetek, amelyek eddig a kisebbségi szervezetekhez véleményezés céljából eljutottak:

- (1) Figyelmen kívül hagyták bizonyos elemi érdekeiket;
- (2) Nem tartalmazták a kisebbségi jogok érvényesülésének fontos garanciáit
- (3) Nem rendezték a kisebbségek legitim képviseletének ügyét az egyenrangú partneri viszony alapján helyi és országos szinteken;
- (4) Nem rögzítették az Alkotmányban is szereplő helyi és országos önkormányzatok létrehozásának és működtetésének a módját és közhatalmi jogosítványaik körét;
- (5) Nem tartalmazták a kisebbségek számára létfontosságú tömegkommunikációs, kulturális, nyelvi és oktatási alapintézmények létrehozásával és működtetésével kapcsolatos követelményeket és jogokat;
- (6) Hiányoztak belőlük a problémák kezelését szolgáló állami intézmények létrehozásáról és működéséről szóló előírások a kormány, az igazságszolgáltatás és az önkormányzatok szintjein;
- (7) Esetenként sértő diszkriminatív szabályozás is előfordult bennük a kisebbségekkel szemben jogvesztést is kilátásba helyezve, amennyiben nem fogadnák el a jogszabályalkotók feltételeit;
- (8) Nem tartalmazták a kisebbségi jogok érvényesülésének gazdasági biztosítékait és tárgyi feltételeit.

Az alapító kisebbségi szervezetek annak a véleményüknek adtak hangot, hogy a kisebbségpolitika nincs megfelelő szinten képviselve a kormányban, és a kisebbségi problémák nem kapnak megfelelő nyilvánosságot, ami hátráltatja a kölcsönös megértés, a konszenzus kialakulását.

A Kerekasztalt létrehozó szervezetek az alakuló ülésen megállapodtak abban, hogy e levelet eljuttatják a címzettekhez, felhívják az országos kisebbségi szervezeteket a Kerekasztalhoz való csatlakozásra, és szakértők igénybevételével megfelelő határidőn belül közös tervezetet dolgoznak ki egy számukra kielégítő törvény megszületése érdekében.

Budapest, 1991. január 30.

Amalipe Cigány Kultúra- és Hagyományörző Egyesület; Magyarországi Románok Szövetsége; Magyarországi Horvátok Szövetsége; Magyarországi Szlovákok Szövetsége;

Magyarországi Németek Szövetsége; Magyarországi Szlovének Szövetsége; Magyarországi Roma Parlament; Phralipe Független Cigány Szervezet; Szerb Demokratikus Szövetség

NEMZETI ÉS ETNIKAI KISEBBSÉGI HIVATAL
Nemzeti és Etnikai Kisebbségek Kerekasztala

Budapest Nagymező u. 49 1065

Tisztelt Kerekasztal!

1991. január 30-án kelt levelükből örömmel értesültünk a Kerekasztal megalakulásáról, azt a kisebbségi önszerveződés és érdekegyeztetés fontos állomásának tekintjük és üdvözljük. A kisebbségi törvény előkészítése kapcsán szükségesnek tartjuk ismételtlen leszögezni, hogy Hivatalunk a tervezett törvény politikai alapelveinek kidolgozását vállalta, amely alapelvek számos ponton találkoznak az Önök véleményével. Az alapelveket, valamint az Igazságügyi Minisztérium által készített törvényjavaslatot véleményezésre eljuttattuk a kisebbségi szervezetekhez. Időközben Hivatalunk is elkészítette az Igazságügyi Minisztérium tervezetének véleményezését, amit e levél mellékleteként megküldünk Önöknek. Mint e szövegünkben is kiderül, véleményünk sok helyütt azonos vagy hasonló az Önök álláspontjával.

Nem tagadhatjuk, hogy a tervezett törvénnyel összefüggő érdekegyeztetési folyamat túlságosan elhúzódott, szó sincs azonban arról, hogy Hivatalunk Önök nélkül kívánna dönteni. Ellenkezőleg: Kifejezetten üdvözljük és hasznosnak tartjuk, hogy immár elkészül egy olyan tervezet, amely megfogalmazza a kisebbségi szervezetek elvárásait, igényeit, és így módot ad arra, hogy végre jól körülhatárolható, konkrét kérdésekben folyjon az egyeztetés, törekedhessünk konszenzusra, lehetővé téve egy tisztességes kisebbségi törvény megalkotását.

Tisztelettel és érdeklődéssel várjuk tervezetüket és kezdeményezni fogjuk annak széleskörű megvitatását, mint ahogy természetesen nem zárkozunk el más kérdések megtárgyalása elől sem.

Budapest, 1991. február 5.

Tisztelettel: Wolfart János s.k. a (Nemzeti és Etnikai Kisebbségi) Hivatal elnöke

Törvény a hivatalos nyelvről

A Szlovák Nemzeti Tanács 1990. október 25-én a következő törvényt hagyta jóvá az SZK hivatalos nyelvéről

1. §

(1) A törvény célja az, hogy a Szlovák Köztársaságban megállapítsa a hivatalos nyelvet, mint a kölcsönös nyelvi megértés és kommunikálás eszközt az állam területén, s ezzel biztosítsa az államhatalom, az államigazgatás és az önkormányzat folyamatos és hatékony végrehajtásához, valamint a mindenoldalú társadalmi fejlődéshez szükséges feltételeket.

(2) A hivatalos nyelv érvényesítésének elő kell segítenie a szlovák nemzet és a nemzeti kisebbségek demokráciájának és kultúrájának fejlődését a Szlovák Köztársaságban a megértés, a nemzetiségi összeférés, valamint az emberiség és a nemzetközi emberjogi köteleességek megszilárdításának a szellemében.

2.§

Hivatalos nyelv

A Szlovák Köztársaság területén a szlovák nyelv a hivatalos nyelv.

3. §

A hivatalos nyelv használata

(1) Az állami szervek, a községek önkormányzatának szervei és ezek dolgozói tevékenységükben a hivatalos nyelvet kötelesek használni. A természetes és jogi személyek a hivatalos kapcsolatokban szóban és írásban is a hivatalos nyelvet használják, hacsak egyedi előírások nem rendelkeznek másként.¹

(2) A közokiratokat a hivatalos nyelven állítják ki.

(3) Az állami szerveknek, a községek önkormányzata szerveinek és ezek dolgozóinak meg kell teremteniük a feltételeket ahhoz, hogy képesek legyenek alkalmazni a hivatalos nyelvet szóban, írásban, esetleg más, államilag elismert formában.

(4) A községeknek, városoknak ezek részeinek, utcáknak, tereknek közterületeknek az elnevezését és az egyéb földrajzi elnevezéseket hivatalos nyelven tüntetik fel.

4. §

Az állam köteles az oktatási és művelődési rendszerben megteremteni a feltételeket ahhoz, hogy a Szlovák Köztársaság állampolgárai a hivatalos és mindennapi kapcsolatokban való alkalmazáshoz kívánatos mértékben sajátíthassák el a szlovák nyelvet.

5. §

Gondoskodás a hivatalos nyelvről

Az állam gondoskodik a hivatalos nyelv tudományos kutatásáról, valamint kultúrájának és tisztaságának növeléséről.

6. §

Más nyelvek használata

(1) Hivatalos kapcsolatokban az állampolgárok a cseh nyelvet is használhatják.

(2) Ha a nemzetiségi kisebbség tagjai a városban vagy községben a lakosságnak legalább 20 százalékát alkotják, az ilyen városokban és községekben saját nyelvüket használhatják a hivatalos kapcsolatokban. Ha az ilyen városban vagy községben a hivatalos kapcsolatban olyan állampolgár lép fel, aki nem tagja a nemzetiségi kisebbségnek, az eljárást a hivatalos nyelven vezetik. Az állami szerveknek és a községi önkormányzati szerveknek a dolgozói nem kötelesek ismerni és használni a nemzetiségi kisebbség nyelvét. A közokiratokat és az iratokat hivatalos nyelven állítják ki.

(3) Az állami szervek és a községi önkormányzati szervek ítélik meg az 1. és 2. bekezdések alapján, s e törvény 1. és 4. bekezdésének figyelembevételével a nyelvhasználat lehetőségét, célszerűségét és módját a hivatalos kapcsolatokban.

(4) Az 1. és a 2. bekezdések nem érintik a nemzeti kisebbségeknek az egyedi előírásokból eredő jogait.²

7. §

A hivatalos nyelv használatát érintő jogvitákat az illetékes államigazgatási szervek (járési hivatalok) döntenek el államigazgatási eljárásban s a határozataikat a bíróságok vizsgálják felül.

8. §

Ez a törvény a kihirdetése napján lép hatályba.

Az alapvető jogokról és szabadságjogokról szóló csehszlovákiai alkotmánylevél

(Részletek)

A Szövetségi Gyűlés a Cseh Nemzeti Tanács és a Szlovák Nemzeti Tanács javaslata alapján,

elismerve az ember természetes jogainak, a polgári jogoknak és a törvény szuverenitásának sérthetetlenségét,

az emberiség egyetemesen elfogadott értékeire, nemzeteinek demokratikus és öngazgatási hagyományaira építve,
emlékezve azoknak az időknek keserű tapasztalataira, amikor hazánkban elnyomták az emberi jogokat és az alapvető szabadságjogokat,
remélve e jogok szavatolását minden szabad nemzet közös igyekezetével,
kiindulva a cseh nemzet és a szlovák nemzet önrendelkezési jogából,
tudatában a jövő nemzedékeivel szembeni társfelelősségének Földünkön az élet sorsáért,
s kifejezve annak akaratát, hogy a Cseh és Szlovák Szövetségi Köztársaság méltóképpen beilleszkedjék az ezeket az Értékeket becsülő államot sorába,
elfogadta az alapvető jogoknak és szabadságjogoknak alábbi Alkotmánylevelét:

Első fejezet

Általános rendelkezések

1. cikkely

Az emberek szabadok és egyenlők méltóságukban, valamint jogaikban. Az alapvető jogok és szabadságjogok feladhatatlanok és elidegeníthetetlenek, elvülhetetlenek és eltörölhetetlenek.

2. cikkely

(1) Az állam a demokratikus értékekre épül, s nem kötődhet sem kizárólagos ideológiához, sem vallási meggyőződéshez.

(2) Az államhatalom csak a törvény által meghatározott esetekben és keretek között gyakorolható, mégpedig a törvényben megállapított módon.

(3) Mindent szabad, amit a törvény nem tilt, és senkit sem szabad kényszeríteni arra, amit a törvény nem ír elő.

3. cikkely

(1) Az alapvető jogok és szabadságjogok mindenki számára biztosítottak, függetlenül nemétől, fajától, arcszínétől, nyelvétől, hitétől és vallásától, politikai vagy más meggyőződésétől, nemzeti vagy szociális származásától, a nemzetiséghez vagy az etnikai kisebbséghez való tartozásától, vagyonától, családi származásától vagy más helyzetétől.

(2) Mindenkinek joga szabadon eldönteni nemzetiségét. Tiltott ennek s döntésnek bármiféle befolyásolása és az elnemzetietlenítést célzó nyomás minden módja.

(3) Senki sem szenvedhet kárt jogaiban, alapvető jogainak és szabadságjogainak érvényesítésében.

4. cikkely

(1) Kötelességeket szabni csak a törvény alapján, csak annak keretében s csak az alapvető jogok és szabadságjogok megőrzésével lehet.

(2) Az alapvető jogok és szabadságjogok csak az alapvető jogok és szabadságjogok alkotmánylevelében (a továbbiakban csak „Alkotmánylevel”) rögzített feltételek mellett és csak törvénnyel módosíthatóak.

(3) Az alapvető jogok és szabadságjogok törvényes korlátozásai azonos módon vonatkoznak a megszabott feltételeknek megfelelő minden esetre.

(4) Az alapvető jogok és szabadságjogok kereteiről szóló rendelkezések alkalmazásánál meg kell állapítani lényegüket és értelmüket. Az ilyen korlátozások nem alkalmazhatóak más célokra, csak a meghatározottakra.

Harmadik fejezet

A nemzetiségi és az etnikai kisebbségek jogai

24. cikkely

Regio – Kisebbségtudományi Szemle 1991. 2. évf. 1.sz.

(1) Senkinek sem lehet a kárára hozzátartozása bármely nemzetiségi vagy etnikai kisebbséghez. Szavatolt a nemzetiségi vagy az etnikai kisebbségekhez tartozó polgárok sokoldalú fejlődése, főleg joguk a kisebbség más tagjaival együtt fejleszteni kultúrájukat, anyanyelvükön terjeszteni és befogadni az információkat, és nemzetiségi egyesülésekben tömörülni. A részleteket törvény határozza meg.

(2) A nemzetiségi és az etnikai kisebbségekhez tartozó polgárok számára a törvényben meghatározott feltételek mellett szavatolt egyben:

- a) az anyanyelvi művelődés joga;
- b) a hivatalos kapcsolatban az anyanyelv alkalmazásának joga;
- c) a nemzetiségi és az etnikai kisebbségeket érintő ügyek megoldásában a részvétel joga.

1 Például: A Polgári perrendtartás 18. paragrafus. A Büntetőperrendtartás 2. paragrafusának 14. bekezdése.